

DIECÉZNA ŠKOLA VIERY II. Piate Božie prikázanie „NEZABIJEŠ!“

Piate Božie prikázanie „Nezabiješ!“ (Ex 20,13) je zamerané na ochranu života človeka od jeho počiatku až po smrť. Tento Boží príkaz sa týka tak priameho konania (rozhoduje sa o živote ako takom) ako aj nepriameho konania (rozličné skutky týkajúce sa náplne života, skrátene, otázky ochrany zdravia atď.) Aj keď tieto dve hodnoty nie sú na tej istej rovine, predsa sú obsahom toho istého prikázania. V reči na vrchu Pán pripomína prikázanie: „Nezabiješ!“ (Mt 5,21) a pridáva k nemu zákaz hnevu, nenávisti a pomsty.

Základná pravda o ľudskom živote je, že „ľudský život je posvätný, pretože už od svojho počiatku je prejavom "Božieho stvoriteľského činu" a navždy zostane v osobitnom vzťahu so svojím Stvoriteľom, svojím jediným cieľom. Iba Boh je pánom života od jeho počiatku až do jeho konca: nikto, za žiadnej okolnosti, si nesmie nárokovať právo priamo zničiť nejakú nevinnú ľudskú bytosť.“ (Kongregácia pre vieroučné otázky: Inštrukcia *Donum Vitae*, 1987)

Napriek tomu sa stretávame so skutkami, ktoré sú proti tomuto prikázaniu. Niekedy vedome, inokedy bez toho, aby sme si uvedomili dosah konania. Kresťan katolík je však povinný poznať základné normy morálneho správania sa i jeho dôsledky.

V nasledujúcej časti sa budeme zaoberať vybranými situáciami, ktoré sa v praxi vyskytujú:

1. Úmyselná a neúmyselná vražda

Z hľadiska konania a zamerania môže ísť o priame alebo nepriame zabitie, o úmyselné alebo neúmyselné konanie s konečným dôsledkom, ktorým je smrť človeka. Ten, kto koná takýto skutok, vystupuje nielen proti Božiemu plánu, ktorý má Boh pri vzniku každého života, ale oberá človeka o dar pozemského života.

a) Priama úmyselná vražda. Piate prikázanie zakazuje ako ťažko hriešnu *priamu a úmyselnú vraždu*. Vrah a tí, ktorí úmyselne na vražde spolupracujú, páchajú hriech, ktorý volá o pomstu do neba. Okolnosti môžu vplývať na hodnotu skutku. Napríklad vražda novonarodeného dieťaťa (ten, kto má dieťa chrániť, vystupuje proti jeho životu, siaha na jeho život), bratovražda (krv tvojho brata volá – pokrvstvo zaväzuje pomáhať si a byť navzájom za seba zodpovední), vražda rodiča (porušenie nielen piateho, ale aj štvrtého prikázania je prejavom neúcty a nevďaku za život, výchovu a dobrodenia, ktoré rodičia svojmu potomstvu poskytli), manžela alebo manželky (porušenie jednoty a vzájomnej zodpovednosti pri dosahovaní tých najvyšších cieľov). Sú to osobitne ťažké zločiny, pretože trhajú prirodzené zväzky. Eugenické dôvody alebo dôvody verejnej hygieny nemôžu ospravedlniť nijakú vraždu, ani keby ju prikazovala verejná moc.

b) Nepriama úmyselná vražda. Piate prikázanie zakazuje robiť niečo s úmyslom *nepriamo* spôsobiť smrť nejakej osoby. Morálny zákon zakazuje vystaviť niekoho bez závažného dôvodu nebezpečenstvu smrti, ako aj odmietnuť pomoc osobe, ktorá je v takomto nebezpečenstve. Vedomosť konca a jeho dôsledkov hovorí jasne o celi konania alebo nekonania. Ak ľudská spoločnosť nečinne prijíma napríklad biedu, ktorá zapríčiňuje smrť, a neusiluje sa jej čeliť, je to pohoršujúca nespravodlivosť a ťažké previnenie. Obchodníci,

ktorí svojimi úžerníckymi a obchodníckymi praktikami vyvolávajú hlad a smrť svojich blízkych, nepriamo páchajú vraždu, za ktorú sú zodpovední.

c) Neúmyselná vražda. Za *neúmyselnú* vraždu (neúmyselné zabite, ako tento skutok charakterizuje trestné právo) nie je človek morálne zodpovedný. Ale nemôže byť ospravedlnený od ťažkého previnenia ten, kto bez primeraných dôvodov konal tak, že spôsobil smrť, hoci nemal úmysel ju zapríčiniť (svedomie človeka pôsobí po vykonaní skutku ako výčitka, ba dokonca trýzeň).

Najčastejšie príčiny vraždy sú spojené s túžbou po osobnom zisku, pomste, ukojení nenávisti, túžbou po dosiahnutí výhod a pozícií, ako aj s uprednostňovaním riskantného správania sa.

2. Samovražda

Hodnotenie takéhoto konania vychádza zo skutočnosti, že každý je za svoj život zodpovedný pred Bohom, ktorý mu ho dal. Boh je pánom života a my sme povinní prijímať život s vďačnosťou a chrániť ho na Božiu česť a spásu svojej duše. My sme správcami, nie vlastníkami života, ktorý nám Boh zveril. Nemôžeme s ním voľne nakladať. Dokonca ani v čase, keď na prvý pohľad strácame nádej a nevieme rýchlo vyriešiť svoje problémy. Úmyselná spolupráca na samovražde je v rozpore s morálnym zákonom.

- Samovražda taktiež protirečí prirodzenej náklonnosti človeka zachovať si a udržiavať svoj život. Človek sa nesmie dať ovládnuť beznádejou a vzdať sa možnosti budúcich riešení. Samovražda je v závažnom rozpore s pravou láskou k sebe samému – človek sa oberá o základnú hodnotu pozemského života a šliape po dare Božej lásky.

- Zároveň uráža lásku k blížnemu, lebo neprávom trhá putá solidarity s rodinným a národným spoločenstvom a s ľudskou spoločnosťou, voči ktorým máme záväzky. Je to degradácia a odhodenie vzťahov, ktoré si ľudia prirodzene budujú a prehlbujú.

- Samovražda protirečí aj láske k živému Bohu – to jeho dar života a ponuku do večnosti odvrhne ten, kto ju pácha.

Hodnotu takéhoto konania môžu zmeniť čo do závažnosti:

- Ťažké psychické poruchy. Ľudia s ťažkými psychickými poruchami nie sú schopní niesť plnú zodpovednosť za svoje konanie, a to nielen v krátkodobom, ale aj dlhodobom horizonte svojho konania. Čím závažnejšia je porucha, tým menšia je priama zodpovednosť.

- Úzkosť alebo veľký strach pred nejakou životnou skúškou, utrpením alebo mučením. Veľký iracionálny strach oberá človeka o možnosť jasného poznania dôsledkov konania a vedie neraz k náhlemu skratovému konaniu. Vo chvíli veľkého strachu a stresu nemusí byť človek disponovaný urobiť správne rozhodnutie. Z toho dôvodu nemáme strácať nádej na večnú spásu u ľudí, ktorí si vzali život. Boh im môže dať príležitosť na spasiteľnú ľútosť cestami, ktoré pozná len on sám. Cirkev sa modlí za tých, ktorí si siahli na život.

Najčastejšie príčiny samovraždy sú spojené so stratou nádeje a obavami o budúcnosť. Strach pred možnosťou nezvládnutia blížiacej sa situácie a strata orientácie pri hľadaní východiska z problémov vedú k rezignácii a stávajú sa živnou pôdou pre skratové konanie.

3. Potrat

Problémom dnešnej doby je hľadanie výhovoriek v súvislosti s konaním proti ľudskému životu a jeho ochrane. Ľudský život treba absolútne rešpektovať a chrániť už od chvíle počatia. Ľudskej bytosti už od prvej chvíle jej jestvovania treba priznať práva osoby, medzi ktorými je nedotknuteľné právo každej nevinnej bytosti na život. Akonáhle splynú pohlavné bunky muža a ženy a prebieha prvá zmena vo vajíčku, už možno povedať, že ide o počatie človeka. V Písme svätom je to charakterizované slovami: *Skôr, než som ťa utvoril v matkinom živote, poznal som ťa, skôr, než si vyšiel z lona, posvätil som ťa (Jer 1,5). Moje údy neboli utajené pred tebou, keď som vznikol v skrytosti, utkávaný v hĺbinách zeme (Ž 139,15).*

Cirkev už od počiatku učila, že každý vyvolaný potrat je morálne zlo. Toto učenie sa nezmenilo. Priamy potrat, to znamená chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, závažne protirečí morálnemu zákonu. Dôsledok vykonania a účasť na vykonaní potratu – umelého ukončenia tehotenstva (nemožno hovoriť o prerušení tehotenstva, lebo po prerušení sa môže niečo obnoviť, a to nie je v tomto prípade možné) – zasahuje nielen toho, kto sa preň rozhodol, ale aj tých, ktorí sa spolupodieľali na jeho organizovaní, vykonaní a propagácii. Formálna (vedomá a dobrovoľná, a nie iba materiálna) spolupráca pri potrate je ťažký hriech. Cirkev trestá tento zločin proti ľudskému životu kánonickým trestom exkomunikácie. „Kto zapríčiní potrat, ktorý skutočne nastane, upadne do exkomunikácie uloženej vopred vyneseným rozsudkom [*excommunicatio latae sententiae*],“ (*Kódex kánonického práva*, kánon 1398) „samým činom spáchania deliktu“ (*KKP*, kánon 1314) a za podmienok stanovených právom. Tento trest je z dôvodu, že tí, ktorí by mali život primárne chrániť, lebo im bol zverený, vystúpia proti nemu a chcú ho zničiť. Exkomunikácia sa vzťahuje na:

- a) matku;
- b) všetkých, ktorí robia zákrok (vrátane zdravotných sestier a asistentov, pozn. autora), napr. lekár alebo ktorákoľvek osoba priamo vykonávajúca potrat;
- c) nevyhnutných spolupáchateľov, teda „tých, ktorí na základe spoločného úmyslu spáchať delikt spolupracujú na spáchaní deliktu..., ak bez ich pričinenia by delikt nebol spáchaný“ (*KKP*, kánon 1329).

„Teda aby niekto mohol byť v zmysle *KKP* pokladaný za spolupáchateľa pri potrate, na ktorého sa vzťahuje trest exkomunikácie, musí o sankcii exkomunikácie vedieť, mať spoločný úmysel spáchať delikt a musí spolupracovať na spáchaní deliktu tak, že bez jeho pričinenia by delikt nebol spáchaný (kto núti, prikazuje ísť na potrat). To znamená, že napr. manžel, ktorý je proti potratu a nesúhlasí s jeho vykonaním nepodlieha exkomunikácii.“ (Bačišin, 2002) Cirkev tým nemieni zužovať oblasť milosrdenstva. Zdôrazňuje závažnosť spáchaného zločinu a nenapraviteľnú škodu spôsobenú usmrtenému neviniatku, jeho rodičom a celej spoločnosti. Zbaviť trestu exkomunikácie môže len biskup a kňazi, ktorých biskup na to poveril. Od roku 2016 pápež František v liste *Misericordia et misera* všetkým kňazom Katolíckej cirkvi dlhodobo udelil fakultu rozhrášovať kajúcnikov, ktorí sa spovedajú z hriechu abortu, a to aj opakovaného. (*Misericordia et misera*, 2016)

Vykonaním potratu sa vystupuje proti:

- Neodňateľnému právu každého nevinného ľudského jednotlivca na život. Toto právo nezávisí od nás a nášho rozhodovania. Je to súčasť ľudskej prirodzenosti a je vlastné ľudskej osobe vďaka stvoriteľskému činu, v ktorom má osoba svoj pôvod.

- Proti Božiemu plánu s človekom, ktorý sa už začal realizovať. Človek má v tomto pláne budúcnosť, ktorú potrat narúša a ničí.

- Proti láske človeka k človekovi a to tak medzi manželmi, lebo ich manželská láska sa realizuje plne v splodení nového života ako aj medzi rodičmi a ich potomstvom, ktoré sa chystajú potratom zabiť.

Z tohto dôvodu sa aj s embryom má už od počatia zaobchádzať ako s osobou, treba ho chrániť v jeho neporušiteľnosti. „Za dovolené treba pokladať také zákroky na ľudskom embryu, ktoré rešpektujú život a celistvosť zárodka, neprinášajú preň nadmerné riziká, ale sú zamerané na jeho uzdravenie, na zlepšenie jeho zdravotného stavu alebo na jeho prežitie ako jednotlivca.“ (*Donum Vitae*, 1987)

Najčastejším dôvodom rozhodnutia pre potrat je sebeckosť obalená v rôznych formách výhovoriek: nie sme pripravení prijať dieťa, ešte sme moc mladí na takú zodpovednosť, nemáme dostatočné hmotné zabezpečenie, aby sme mu poskytli všetko, nebude úplne zdravé – bude postihnuté chorobou, nevieme mu zabezpečiť kvalitný život a podobne. Všetko to, aj keby to bola pravda, je neporovnateľne slabší argument za potrat, ako je argument za rešpektovanie života u počatého ľudského jedinca. Vyššie uvedené argumenty si majú ľudia uvedomiť ešte pred tými skutkami, ktorými sa podáva život. Dôvodom pridanej sankcie za potrat je najmä to, že počaté dieťa sa proti tým, ktorí mu siahajú na život, ešte nemôže brániť.

4. Eutanázia

Tak ako na začiatku života, aj na konci života sa väčšina ľudí stáva odkázanou na pomoc a starostlivosť iných. Tí, ktorí majú dostatok síl, sú povinní z ľudského a morálneho hľadiska postarať sa o zabezpečenie dobru, ktoré sú k ich životu nevyhnutné a potrebné. Strata sily, mentálnych schopností a odkázanosť na starostlivosť iných nesmie viesť k degradácii hodnoty ich života, ani k jeho ukončeniu. Pôvodne sa pod pojmom eutanázia myslela liečba na potlačenie symptómov závažnej bolesti u terminálne chorých pacientov, bez podstatného efektu na skrátenie života, ale uľahčujúca pokojnú smrť. Až v 19. storočí navrhol Samuel D. Williams použiť chloroform na skrátenie, prípadne ukončenie života. Prvé pokusy o legalizáciu eutanázie sa uskutočnili v USA na začiatku 20. storočia. Dnes je eutanázia chápaná ako konanie, ktoré privedie bezbolestnú a ľahkú smrť. Aj keď si moderná doba nahovára, že ide o dobrú smrť, vždy tu ide o zabitie-usmrtenie človeka, čo je v skutočnosti vražda, prípadne asistovaná samovražda.

Rozličné prípady eutanázie:

a) Podľa úmyslu:

- Priama eutanázia – je to konanie, pri ktorom sa priamo postupuje proti životu človeka za účelom ukončiť ho. Nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky, spočíva v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich, je morálne neprijateľná.

- Nie je však eutanáziou, ak ide o konanie smerujúce k zmierneniu utrpenia (podávanie utišujúcich prostriedkov), pričom sa ráta s určitým rizikom skrátenia života ako následku tohto konania (platí tu princíp dvojitého efektu). Pre morálnu dovolenosť takéhoto konania je nevyhnutné, aby úmysel smeroval k liečeniu, resp. zmierneniu bolesti a aby sa vylúčil úmysel skrátiť život.

b) Podľa vykonania a žiadosti

- Aktívnu vyžiadajú eutanáziu – aktívne spôsobené (komisívne) usmrtenie terminálne chorého na jeho výslovnú žiadosť.

- Aktívnu nevyžiadajú eutanáziu – aktívne spôsobené (komisívne) usmrtenie terminálne chorého bez toho, aby si pacient želal zomrieť, alebo sa k tejto otázke akokoľvek vyjadril.

- Pasívnu vyžiadajú eutanáziu – omisívne konanie (čin spáchaný nevykonaním toho, čo sa malo vykonať), pri ktorom nastane smrť pacienta v dôsledku prirodzeného priebehu jeho ochorenia, keď sa na žiadosť pacienta ukončia určité medicínske postupy alebo sa na žiadosť pacienta určité medicínske postupy ani nezačnú.

- Pasívnu nevyžiadajú eutanáziu – omisívne konanie (čin spáchaný nevykonaním toho, čo sa malo vykonať), pri ktorom nastane smrť pacienta v dôsledku prirodzeného priebehu jeho ochorenia, keď sa ukončia určité medicínske postupy alebo sa takéto postupy ani nezačnú, bez toho, aby si to pacient želal alebo sa k tejto otázke vyjadril.

Ani jeden z týchto štyroch prípadov nie je mravne dovolený.

Takisto aj konanie alebo zanedbanie, ktoré samo osebe alebo zámerne zapríčiňuje smrť s cieľom skončiť bolesť, je vraždou, ktorá je v závažnom rozpore s dôstojnosťou ľudskej osoby a s úctou k živému Bohu Stvoriteľovi. Omyl v úsudku, do ktorého možno s dobrým úmyslom upadnúť, nemení povahu tohto vražedného činu, ktorý treba vždy odsúdiť a vylúčiť. Prerušenie nákladných, nebezpečných, mimoriadnych alebo vzhľadom na očakávané výsledky neúmerných liečebných procedúr môže byť oprávnené. Je to odmietnutie „liečby za každú cenu“. Nechce sa tým spôsobiť smrť, iba sa prijme, že jej nemožno zabrániť. Rozhodnutie má urobiť chorý, ak je na to oprávnený a je toho schopný; v inom prípade tí, ktorí sú na to oprávnení podľa zákona, pričom majú vždy rešpektovať rozumnú vôľu a oprávnené záujmy chorého.

Najčastejšími dôvodmi prezentovanými pri rozhodnutiach pre eutanáziu sú: skrátenie utrpenia nemocného – nech sa už netrápi; zlá kvalita života nemocného – už aj tak zo života nič nemá; nevyliciteľnosť choroby – nedá sa mu pomôcť; a podobne. Sú to výhovorky, pri ktorých sa v argumentácii vynecháva podstatné – hodnota života nezávisle od kvality a zároveň sa vyzdvihuje to, čo bez života nemôže existovať. Zabúda sa na dôstojnosť, ktorá bez existencie nie je možná, zabúda sa na tvorcu života a zabúda sa aj na hodnotu bolesti a utrpenia v obetách, ktoré chorí a starí ľudia prinášajú.

5. *Usmrtenie protivníka v oprávnenej obrane*

Neraz sa stretávame s dilemou, či môže človek v sebaobrane usmrtiť útočníka:

„Oprávnená obrana osôb a spoločnosti nie je výnimkou zo zákazu zabitia nevinného, ktoré je úmyselnou vraždou. Z konania toho, kto bráni seba samého, môže vzniknúť dvojaký následok:

- zachovanie vlastného života – úmyselný následok

- zabitie útočníka – neúmyselný následok.“ (Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*)

Základným princípom morálnosti je aj láska k sebe samému a z toho vyplýva oprávnenosť presadzovať rešpektovanie vlastného práva na život. Kto bráni svoj život, nie je vinný z vraždy, hoci je nútený zasadiť útočníkovi smrteľný úder. Nesmie sa však použiť väčšie násilie ako je nutné na obranu. Obrana je vážnou povinnosťou pre toho, kto je zodpovedný za svoj život, aj za životy iných. Obrana spoločného dobra vyžaduje

zneškodnenie nespravodlivého útočníka. Z toho dôvodu majú právoplatní predstavitelia moci právo použiť zbrane, aby odrazili útočníkov na občiansku spoločnosť, ktorá je zverená ich zodpovednosti. Ak na obranu a na ochranu osôb pred útočníkom stačia nekrvavé prostriedky, verejná moc má použiť iba tie, lebo lepšie zodpovedajú konkrétnym podmienkam spoločného dobra a väčšmi sa zhodujú s dôstojnosťou ľudskej osoby.

6. Trest smrti

Človek podvedome cíti, že je to iný trest, ako tie ostatné tresty, ktoré v určitom čase vypršia, alebo ich môžeme zmeniť, zmierniť a podobne. Nezáleží na tom, či v rámci trestu človek príde o majetok, peniaze, slobodu – vždy sa dá začať odznovu. Pri treste smrti po jeho vykonaní to tak nie je. Zásadne proti trestu smrti sú ľudia s čisto materialistickým pohľadom na svet, lebo absolútne a nezvratiteľne ukončuje existenciu, a principiálni pacifisti, ktorí tvrdia, že násiliu sa nikdy nemá stavať násilie. V súčasnosti ich postoje prebrala veľká časť modernej spoločnosti.

Ochrana pred zlom v sebe teda zahŕňa aj obmedzenie určitých prirodzených práv zločincov. Ten konal svoj zločin s plným vedomím, že to, čo koná, je zlé a že ho môže za to postihnúť trest. Podstatná je však otázka primeranosti, aby sa potrestanie zločinu nestalo samo zločinom. Trest smrti má za následok ukončenie ľudskeho života, čo je už nezrušiteľný akt. Preto je nevyhnutné, aby bola úplne zistená a nespochybniteľná totožnosť a zodpovednosť vinníka. Psychologicky je náš odpor k trestu smrti sčasti pochopiteľný – odsúdený má konkrétnu históriu a konkrétnu tvár. Na druhej strane neidentifikované obeť, ktoré môžu byť zachránené vykonaním popravy sú „len“ štatistickými osobami. Starý zákon pripúšťal trest smrti. No Pán Ježiš, hoci výslovne nezakázal trest smrti, predsa však v *Reči na vrchu* vyhlasuje zákona *Oko za oko, zub za zub* v skutočnosti prekonaný väčšou spravodlivosťou Božieho kráľovstva. K trestu smrti sa však výslovne nevyjadril. Ani v jednej časti Nového zákona tiež nenachádzame text, v ktorom by Pán Ježiš svetskej moci upieral právomoc vykonávať trest smrti. Katechizmus Katolíckej cirkvi síce potvrdzuje, že „tradičné učenie Cirkvi nevylučuje použitie trestu smrti“ (KKC, 2267), následne však jeho použitie výrazne obmedzuje s ohľadom na iné formy potrestania, ktorými moderná doba sankcionuje páchatel'ov závažných zločinov (ide najmä o trest odňatia slobody). Preto podľa Katechizmu, ak „na obranu bezpečnosti osôb pred útočníkom stačia nekrvavé prostriedky, verejná moc má použiť iba tie“. Trest smrti nepochybne zabráňuje páchatel'ovi pokračovať v páchaní trestnej činnosti, a tým najúčinnnejšie chráni spoločnosť. V tomto prípade však takmer identický účel môže plniť trest doživotného väzenia bez možnosti podmieneného prepustenia.

Svätý Otec František schválil dekrétom novú úpravu bodu 2267 v katechizme. Nový text znie nasledovane:

„Dlhý čas sa použitie trestu smrti zo strany zákonitej autority, po riadnom procese, pokladalo za primeranú odpoveď vzhľadom k závažnosti niektorých zločinov a za prijateľný prostriedok, aj keď extrémny, na ochranu spoločného dobra. Dnes je stále viac živé povedomie, že dôstojnosť osoby sa nestráca ani po spáchaní ťažkých zločinov. Okrem toho sa tiež rozšírilo nové vnímanie zmyslu trestných sankcií zo strany štátu. Napokon, zaviedli sa účinnejšie systémy väzby, ktoré garantujú náležitú ochranu občanov, ale zároveň neoberajú definitívnym spôsobom odsúdeného o možnosť vykúpiť sa. Preto Cirkev vo svetle Evanjelia učí, že «trest smrti je neprípustný, keďže napáda nedotknuteľnosť a dôstojnosť človeka»

a s rozhodnosťou sa angažuje za jeho zrušenie na celom svete.“ (Nové znenie KKC 2267 od roku 2018)

7. Starostlivosť o dušu

Čo by človekovi osožilo, keby celý svet získal, ale svojej duši by uškodil? (Mt 16,26)
Sväté písmo popisuje človeka ako trojzložkovú bytosť, stvorenú na Božiu podobu (Gn 5,1; porov. s 5,3). Je to bytosť pozostávajúca z tela (mäsa), duše a ducha. Tieto jeho súčasti sú do určitej miery samostatné, ale súčasne sú spolu úzko prepojené a ovplyvňujú jedna druhú. Človek je povinný starať sa aj o svoju dušu, ktorá sa prejavuje rozumom a slobodnou vôľou. Má mu záležať na tom, aby si chránil tak svoj vnútorný život v spoločenstve s Bohom, ako aj aby rešpektoval slobodu a vnútro iných.

Piate Božie prikázanie sa vzťahuje aj na dušu – aj ona je darom Boha človekovi. K tomu patrí úcta a rešpekt voči duši svojej i duši druhého človeka. Neuškodiť duši a nezabíjať Boží život v človekovi tak, ako sme to pri krste my a naši rodičia sľúbili. Chrániť sa hriechu a pohoršenia. Pohoršenie je postoj alebo správanie, ktoré privádza druhého k páchaniu zla. Kto pohoršuje, stáva sa pokúšiteľom svojho blížneho. Spôsobuje škodu čnosti a počestnosti; môže strhnúť svojho blížneho do duchovnej smrti. Pohoršenie je ťažkým previnením, keď niekto svojím konaním alebo zanedbaním vedome a dobrovoľne privádza druhého k ťažkému prehrešeniu.

8. Starostlivosť o telo pred a po smrti

Telo je vonkajšia schránka človeka a duch a duša sú jeho vnútorné neviditeľné časti. Starostlivosť o telo je prejavom úcty k sebe aj k iným. Zároveň je to prejav vd'ačnosti Bohu za život a schopnosti ktoré nám dal. Morálka síce nabáda k rešpektovaniu telesného života, ale nerobí z neho absolútnu hodnotu. Staví sa proti novopohanskej mentalite, ktorá sa snaží rozvíjať *kult tela*, všetko mu obetovať, zbožňovať telesnú dokonalosť a športový úspech.

a) Život a telesné zdravie sú vzácne dary, ktoré nám Boh zveril. Máme sa o ne rozumne starať a brať pritom do úvahy potreby iných a spoločné dobro. Sú to: výživa a oblečenie, bývanie, zdravotnícka starostlivosť, základné vzdelanie, zamestnanie a sociálna podpora. Pri starostlivosti o zdravie tela dbáme na zachovanie čnosti miernosti a opatrnosti. Patrí sem miernosť v jedení; požívaní alkoholu a tabaku; nehazardovanie a nevystavovanie sa nebezpečenstvu, že by sme si svojím konaním ublížili na tele; obliekanie sa spôsobom, aby sme sa ochránili pred zlými poveternostnými podmienkami a podobne. Zvlášť nebezpečné je užívanie návykových látok, ktoré je aj ťažkým previnením.

b) Osobitnou kapitolou je účasť na výskume. Vedecké, či už lekárske alebo psychologické pokusy na osobách alebo na skupinách ľudí môžu prispieť k uzdraveniu chorých a k pokroku, ale samy osebe nemôžu určovať zmysel ľudskej existencie a ľudského pokroku. Veda a technika sú zamerané na človeka, ktorému vd'ačia za svoj pôvod a rozvoj. Majú byť v službách ľudskej osoby, jej neodňateľných práv, jej skutočného a celkového dobra, a to v súlade s Božím plánom a Božou vôľou. Výskumy alebo pokusy na ľudskej bytosti nemôžu oprávňovať činy, ktoré sú samy osebe proti dôstojnosti ľudskej osoby a proti morálnemu zákonu. Prípadný súhlas jednotlivcov, ktorí sa im podrobujú, také činy neospravedlňuje. Pokusy na ľudskej bytosti nie sú morálne oprávnené, ak sa nimi život alebo

psychická a telesná integrita jednotlivca vystavuje neprimeraným rizikám alebo takým, ktorým sa možno vyhnúť.

c) Zmrzačenie človeka a seba poškodzovanie (seba zmrzačenie) nie je morálne povolené. Priamo chcené amputácie, mrzačenia alebo sterilizácie nevinných osôb, ak nejde o lekárske indikácie prísne terapeutickéj povahy, sú v rozpore s morálnym zákonom. (*Casti Connubii*: DS 3722-3723)

d) Osobitnú situáciu predstavujú transplantácie a darovanie orgánov. V roku 2008 na medzinárodnom kongrese transplantológie v Ríme pápež Benedikt XVI. nazval darovanie orgánov darom pre život. Darovať párový orgán, tkanivo, alebo bunky za života je mravne dovolené. Podobne darovanie orgánov po smrti je preukázaním lásky k blížnemu, ktorý je v núdzi. „Pokrok a rozšírenie transplantácií orgánov a tkanív v súčasnosti umožňuje záchranu života a prinavrátenie zdravia u mnohých chorých, ktorých zdravotný stav ešte v nedávnej minulosti medicínskymi prostriedkami nebolo možné zlepšiť. Darovanie a transplantácia orgánov a tkanív je službou životu, ktorá predstavuje vysokú mravnú hodnotu a oprávňuje medicínsku prax.“ (KBS, Stanovisko k problému transplantácií 1998)

e) Poslednou oblasťou je starostlivosť o mŕtve telo človeka. S telami zosnulých treba zaobchádzať s úctou a láskou vo viere a nádeji na vzkriesenie. Pochovávanie mŕtvych je skutkom telesného milosrdenstva. Je uctením Božích detí – chrámov Ducha Svätého. Aj spopolnenie človeka nie je previnením, pokiaľ sa preň dotýčny (kým jasne používa rozum) nerozhodne ako prejav nevery.

Vypracoval: *Vladimír Littva*

Literatúra:

- Akvinský Tomáš, *Summa Theologiae* 2-2,q 64,a.7, Ed. Leon. 9, 74.
 Bačišin, Pavol, *Exkomunikácia za potrat*, Katolícke noviny 35, 2002
Donum Vitae, Kongregácia pre Náuku Viery, AAS 80, 1987
KKC – Katechizmus Katolíckej Cirkvi 1992
KKP – Kódex kánonického práva 1983
 Komisia pre otázky bioetiky, KBS, *Stanovisko k problému transplantácií*, 1998
 Pápež František, *Misericordia et misera*, 2016
 Pápež Pius XI, *Casti Connubii*: DS 3722-3723